

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Факультет музичного мистецтва

Кафедра естрадного та народного співу

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності
025 «Музичне мистецтво»,
ОП «Естрадний спів»

Харків – 2023

УДК 78.071.5
П 84

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 9 від 29.03.2023 р.)

Рецензенти:

Теслер Т. М., кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри естрадного та народного співу Харківської державної академії культури

Коновалова І. Ю., доктор мистецтвознавства, доцент, зав. кафедри теорії та історії музики Харківської державної академії культури

Укладач:

С. Б. Манько, кандидат мистецтвознавства, зав. кафедри естрадного та народного співу Харківської державної академії культури

Професійно-педагогічні технології в музичній освіті : прогр. та навч.-метод.
П 84 матеріали до курсу для здобувачів другого (магістер.) рівня вищої освіти зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво», спеціалізації «Естрадний спів» / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т музич. мистецтва, Каф. естрадного та нар. співу ; уклад.: С. Б. Манько. Харків : ХДАК, 2023. 29 с.

Зміст курсу розкриває методологічні, методичні, організаційні і технологічні засади та основні положення з предмету Професійно-педагогічні технології в музичній освіті, вчить правильному підходу до виховання професійного голосу артиста-вокаліста.

Для викладачів, магістрів спеціальності 025 «Музичне мистецтво», спеціалізації «Естрадний спів», для слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти.

УДК 78.071.5(073)

© Харківська державна академія культури, 2023 р.
© Манько С. Б. 2023 р.

**Програма навчальної дисципліни
«Професійно-педагогічні технології в музичній освіті»**

I. Опис навчальної дисципліни

Предмет: методологічні, методичні, організаційні і технологічні засади з дисципліни
Професійно-педагогічні технології в музичній освіті

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 02 Культура і мистецтво 025 Музичне мистецтво Освітня програма Естрадний спів Освітній рівень: другий (магістерський)	Обов'язкова	
Розділів – 4; Тем 16		Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 3-й сем - 120		2-й	2-й
		Семестр	
		3-й	3-й
		Лекції	
		30 годин;	10 годин;
		Семінарські	
		10 години;	4 години;
		Самостійна робота	
Тижневих годин для очної форми навчання: аудиторних – 3-й сем - 2 години на тиждень;	80 годин;	106 годин	
	Вид контролю: 3-й сем - екзамен		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

Очне навчання 3-й сем – 40 / 80;

Заочне навчання 3-й сем – 14 / 106.

II. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – розвиток знань та умінь, необхідних для майбутньої викладацької діяльності, ознайомлення здобувачів з основними положеннями дисципліни Професійно-педагогічні технології в музичній освіті, навчання правильного підходу до виховання професійного голосу артиста-вокаліста та формування співака в цілому, виховання фахівця високого рівня, відповідно кваліфікації «магістра».

Дисципліна «Професійно-педагогічні технології в музичній освіті» є обов'язковим освітнім компонентом професійної підготовки для здобувачів курсу, оскільки цей предмет є основою професійної підготовки висококваліфікованих фахівців. Дисципліна спрямована на досконале опанування викладацькою майстерністю, а також забезпечує творчий розвиток здобувачів під час подальшого вивчення ними інших обов'язкових освітніх компонентів «Вокальний ансамбль», «Сценічний практикум» та «Практика» (виробнича, педагогічна).

Кількість кредитів – в 3-му семестрі – 4. Дисципліна передбачає такі форми організації освітнього процесу як лекційні та семінарські заняття.

III. Компетентності та результати навчання

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна відповідно до освітньо-професійної програми:

<p>Загальні компетентності</p>	<p>ЗК 1 Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми; ЗК 4 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ЗК 6 Здатність генерувати нові ідеї (креативність); ЗК 9 Здатність працювати автономно; ЗК 12 Уміння обґрунтовувати власні творчі й педагогічні рішення та спроможність їх реалізації у власній творчо-виконавській і педагогічній практиці; ЗК 14 Здатність до самоорганізації, критики та самокритики, глибокого розуміння психології міжособистісних стосунків, професійного дискурсу; ЗК 15 Здатність виконувати професійну діяльність відповідно до стандартів якості, а також володіти засобами їх впровадження.</p>
<p>Фахові компетентності</p>	<p>СК 1 Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції; СК 3 Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по інтерпретації вокально-естрадных творів; СК 4 Здатність інтерпретувати художні образи у музикознавчій, виконавській, педагогічній діяльності; СК 5 Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації; СК 6 Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти; СК 7 Здатність аналізувати виконання музичних, зокрема вокальних творів або оперних спектаклів (мюзиклів), здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету; СК 8 Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу;</p>

	<p>СК 9 Здатність до професійного володіння методикою викладання фахових дисциплін та її реалізація під час науково-педагогічної практики;</p> <p>СК 13 Здатність до постійного саморозвитку як творчої особистості, яка вільно володіє виконавською майстерністю, постійно працює над сценічним іміджем, акторською і мовною майстерністю</p>
--	--

Програмні результати навчання (відповідно до освітньо-професійної програми).

<p>Програмні результати навчання</p>	<p>РН 1 Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності;</p> <p>РН 3 Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві;</p> <p>РН 4 Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків;</p> <p>РН 5 Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію;</p> <p>РН 6 Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій;</p> <p>РН 7 Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом;</p> <p>РН 8 Здійснювати викладання вокалу з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача;</p> <p>РН 14 Власною виконавською, педагогічною, науково-дослідницькою діяльністю активно впливати на розвиток музичної культури України, поширювати духовні цінності та ідеалу українського музичного мистецтва;</p> <p>РН 15 Планувати, коригувати та реалізовувати етапи власної творчої і наукової кар'єри, безперервно продовжуючи самоосвіту, підвищувати професійну кваліфікації у сфері музичного мистецтва.</p>
--------------------------------------	---

Оцінювання знань здійснюється за 100 бальною рейтинговою шкалою. Основним критерієм успішності вивчення здобувачем освіти навчальної дисципліни є отримання ним не менш як 60 балів зі 100 за сукупністю усіх видів робіт: складання підсумкового заліку, екзамену, участь у лекційних заняттях, відповіді на семінарах, виконання завдань для самостійної роботи.

Критерії оцінювання результатів навчання:

1. Високий рівень знання матеріалу курсу (90–100 балів, А, відмінно):
 - вільне володіння понятійним апаратом,
 - вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на різні питання;
 - високий рівень виконання програмних завдань.
2. Достатньо високий рівень знання матеріалу курсу (74–89 балів, С, В, добре):
 - добре володіння основними термінами і поняттями,
 - досить вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на основні питання;
 - добрий рівень виконання програмних завдань.
3. Посередній рівень знання матеріалу курсу (60–73 балів, D, E, задовільно):
 - посередній рівень володіння основними термінами і поняттями,
 - недостатньо вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на окремі питання;
 - посередній рівень виконання програмних завдань.
4. Незадовільний рівень з можливістю повторного складання (35–59 балів, FX, незадовільно):
 - незнання окремих термінів та понять,
 - незнання основного матеріалу курсу і неспроможність відповісти на більшість питань;
 - незадовільний рівень виконання окремих програмних завдань.
5. Незадовільний рівень з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (0–34 бали, F, незадовільно):
 - незнання основних термінів та понять,
 - незнання матеріалу курсу і неспроможність відповісти на питання;
 - нездатність до виконання більшості програмних завдань.

IV. Зміст і структура дисципліни

Структура навчальної дисципліни складається з 4-х розділів, які охоплюють 15 тем, пов'язаних між собою змістовими складовими:

Розділ 1. Історичний огляд провідних національних вокальних шкіл та їх основні методичні принципи (3 теми);

Розділ 2. Сучасні відомі провідні школи естрадного й джазового вокалу (3 теми);

Розділ 3. Основні питання практичної роботи з учнем (3 теми);

Розділ 4. Розвиток вокально-виконавської майстерності учня-вокаліста (6 тем).

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі екзамену. Передбачено рубіжні етапи контролю у формі усного опитування, тестування, рефератів, кейсів, якості виконання самостійної роботи тощо.

V. Тематичний план курсу

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	с	інд	с.р.		л	п	с	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Історичний огляд провідних національних вокальних шкіл та їх основні методичні принципи												
Тема 1 : Західноєвропейські національні вокальні школи.	6	1				6	17,5	1,5		2		14
Тема 2: Питання громадянської оборони під час воєнного стану	6	2										
Тема 3: Українська національна вокальна школа.	6	1		2		6	6,5	0,5				6
Разом за розділом 1	18	4		2		12	24	2		2		20
Розділ 2. Сучасні відомі провідні школи естрадного й джазового вокалу.												
Тема 4: Американські естрадні та джазові школи.	17	2		5		10	13	1		2		10
Тема 5: Методики з естрадного вокалу іноземних педагогів.	5	1				4	4,5	0,5				4
Тема 6: Методики з естрадного вокалу українських педагогів.	8	2				6	8,5	0,5				8
Разом за розділом 2	30	5		5		20	26	2		2		22
Розділ 3. Основні питання практичної роботи з учнем.												
Тема 7: Завдання першого періоду занять з учнем;	11	3				8	10,5	0,5				10
Тема 8: Розвиток голосу учня у класі вокалу;	12	3		3		6	10,5	0,5				10

Тема 9: Робота над різноманітними видами вокалізації.	9	3				6	11	1				10
Разом за розділом 3	12	9		3		20	32	2				30
Розділ 4. Розвиток вокально-виконавської майстерності учня-вокаліста.												
Тема 10: Робота над особливостями техніки співу у мюзиклі та естрадно-джазового вокалу;	8	2				6	11	1				10
Тема 11: Робота по виправленню деяких недоліків тембру голосу;	8	2				6	11	1				10
Тема 12: Робота над художнім образом з учнем-вокалістом;	13	3				10	10,5	0,5				10
Тема 13: Про самостійну роботу учня-вокаліста;	6	2				4	2,5	0,5				2
Тема 14: Гігієна та режим учня-вокаліста;	2	1				1	1,5	0,5				1
Тема 15: Основні професійні якості вокального педагога.	3	2				1	1,5	0,5				1
Разом за розділом 4	40	12				28	38	4				34
Усього годин	120	30		10		80	120	10		4		106

VI. Зміст курсу

Розділ 1. Історичний огляд провідних національних вокальних шкіл та їх основні методичні принципи

Тема 1: Західноєвропейські національні вокальні школи.

Вступ. Поняття «вокальна школа».

Формування італійської національної школи сольного співу. Найбільш визначні твори XVI-XVII століть з вокального мистецтва (Дж. Царліно, Л. Цакконі). Вокально-педагогічні погляди Дж. Каччині («Нова музика», 1601р.), новий вокально-виконавський стиль *rappresentativo* (зображальний).

Стара італійська вокальна школа. Формування та розвиток стилю співу *belcanto*: ранне – *canto spianato*, класичне – *canto fiorito*. Вокальне мистецтво сопраністів. Визначні віртуозні школи співу XVIII ст. Знаменитий «листок» Н. Порпори. Велика Болонська школа Ф. Пістоккі та А. Бернаккі. Принципи Болонської школи, викладені у роботах П. Тозі «Погляди стародавніх та сучасних співаків, або Роздуми про колоратурний спів» (1723р.) і Дж. Манчині «Практичні думки та роздуми про віртуозний спів» (1774р.).

Нова італійська школа співу XIX ст., так звана школа співу Дж. Россіні. Роль Ф. Ламперті у впровадженні методів та принципів нової італійської школи у вихованні співаків. Творчість Дж. Верді і нова школа вокального виконавства. Видатний співак і вокальний педагог Л. Джиральдоні про виховання співаків («Аналітичний метод виховання голосу», 1893р.).

Італійська вокальна школа XX ст.

Утвердження веристсько-вердівського виконавського стилю. Про основні принципи та методи італійської вокальної школи першої половини XX ст. – у творах видатних італійських співаків Е. Карузо «Як треба співати», Т. Руффо «Парабола мого життя», Б. Джильї «Спогади», Т. Даль Монте «Голос над світом», Дж. Лаурі-Вольпі «Вокальні паралелі».

Нові тенденції у вокальній педагогіці другої половини XX ст. Основні положення сучасної методики виховання співаків в італійських консерваторіях. Виховання співаків у Центрі удосконалення оперних співаків при театрі «Ла Скала»; характерні риси методики маестро Е. Барра.

Французька національна вокальна школа. Роль Ж.-Б. Люллі у формуванні національної французької школи сольного співу. Перший труд з вокальної методики у Франції – «Коментарі до мистецтва співу» М. Басілли (1668р.).

Відображення поглядів французьких вокальних педагогів XVIIIст. на методику розвитку голосу співака – у роботі Ж.-Б. Берара «Мистецтво співу» (1755р.). Перше в історії вокальної методології звернення до фізіології голосового апарату для теоретичного пояснення феномену співу і перша вказівка у вокально-педагогічній літературі на діафрагматичний тип дихання (там же). Єдиний методичний посібник із навчання сольного співу – «Метод Паризької консерваторії» (Менгоцці, П. Гара та інші, 1803р.).

Вокальна педагогіка Франції XIXст., її найвидатніші представники – співак-реформатор Ж.-Л. Дюпре, співак і вчений М. Гарсія-син та професор Паризької консерваторії Ж.-Б. Фор.

Погляди Ж.-Л. Дюпре на виховання голосу співака. Значення його праці «Мистецтво співу» (1846р.) як етапної для вокальної педагогіки XIXст. Перше в історії вокального мистецтва обґрунтування необхідності формування змішаного регістру та прикриття співацького голосу.

Визначна роль М. Гарсія-сина у створенні класичної вокальної школи. М. Гарсія-син – винахідник ларингоскопу; вперше дав наукове пояснення механізму звукоутворення. Основні методичні принципи викладання співу та погляди на проблеми виконавства у підсумковій праці з вокальної педагогіки М. Гарсія-сина «Повний трактат про мистецтво співу» (1847р.-1 ред., 1856р.-2 ред.). Основні методичні положення щодо розвитку співацького голосу Ж.-Б. Фора («Голос та спів», 1886р.).

Вокальна школа Франції XXст. Нові тенденції в методиці постановки голосу у першій половині XXст. (роботи Р.Дюгамеля та Л. Фюжера). Визначна роль видатного вченого, оперного співака Р. Юссона у дослідженнях механізму голосоутворення (1950-ті роки) та велике значення його теорії для розвитку вокально-педагогічної думки. Основні положення сучасної методики виховання професійних співаків у французьких консерваторіях.

Семінарське заняття (для заочної форми навчання - 2 години): Тема: Характерні риси італійської, французької національної вокальної школи.

Тема 2: Питання громадянської оборони під час воєнного стану.

Правила поведінки під час воєнного стану в різних умовах. Правила евакуації, безпечного поведіння в загальних місцях. Основи безпеки в музично-виконавській практиці.

Тема 3: Українська національна вокальна школа.

Вступ. Джерела української національної школи співу. Розвиток вокальної практики на Україні передусе друкованим працям з вокальної педагогіки. Заснування у 1632р. Київської колегії (з 1701р. – Києво-Могилянська академія) – першого на східнослов'янських територіях вищого навчального закладу. Викладання музики як однієї з «семи вільних наук», хорового співу у братських школах, колегіумах та у Києво-Могилянській академії. Перша у Східній Європі велика праця в царині партесного співу – трактат М. Дилецького «Грамматика музикальна» (1675р.). Відкриття Глухівської співацької школи (1738р.). Домінування впливів української музичної культури на російську у другій половині XVII – першій половині XVIIIст., значний внесок українських музикантів-співаків у розвиток російської музики.

Інтенсивний процес професіоналізації української музики з другої половини XIXст. Відкриття середніх та вищих закладів музичної освіти на Україні.

Основні вокально-педагогічні методи та принципи провідних викладачів сольного співу Київського музичного училища (1883р., Київська консерваторія – з 1913р.) М. Алексеєвої-Юневич, К. Еверарді, М. Петца, Е. Гандольфі, В. Цветкова, О. Шперлінг; Львівської консерваторії – професора В. Висоцького; Музично-драматичної школи М. Лисенка – видатного співака, новатора в українській вокальній педагогіці О. Філіппі-Мишуги.

Розвиток української вокальної школи у XXст. Методичні принципи видатних вокальних педагогів, які створили основу для становлення української національної вокальної школи – О. Муравйової, М. Микиші, М. Донець-Тессейр, П. Голубєва, О. Благовидової, ін.

Основні положення сучасної методики виховання співаків в вищих музичних навчальних закладах України.

Основні праці в царині української вокальної педагогіки другої половини XX – початку XXІст.: П. Голубєв «Поради молодим педагогам-вокалістам» (1956р.) та «Б. Р. Гмиря (записки педагога)» (1959р.), М. Донець-Тессейр «Збірник вправ для розвитку техніки легких жіночих голосів» вип. 1-4 (1961-1963рр.), Д. Євтушенко та М. Михайлов-Сидоров «Питання вокальної педагогіки. Історія, теорія, практика» (1963р.), М. Єгоричева «Вокально-педагогічний репертуар» (1967р.) та «Вправи для розвитку вокальної техніки» (1980р.), Т. Михайлова «Виховання співаків у Київській консерваторії» (1970р.), М. Микиша «Практичні основи вокального мистецтва» (1971р.), Д. Євтушенко «Роздуми про голос» (1979р.), Б. Гнидь «Історія вокального мистецтва» (1997р.) та «Виконавські школи України» (2002р.), ін.

Семінарське заняття (для очної форми навчання 2 години): Українська національна вокальна школа. Тема: Характерні риси та основні методичні принципи української національної вокальної школи.

Розділ 2. Сучасні відомі провідні школи естрадного й джазового вокалу.

Тема 4: Американські естрадні та джазові школи.

Етапи розвитку та особливості виконання блюзу. Характерні особливості мелодики блюзу. Прийоми вивчення естрадного співу: 1). розщеплення; 2). драйв (підвиди: рев, хрипкий голос, гроулінг та ін.); 3). субтон; 4). обертоновий спів; 5). глісандо, або «слайд» — плавний перехід з ноти на ноту; 6). фальцет; 7). Йодль; 8). Штробас.

Зміст теми передбачає визначення ролі спірічуелсу та балади у формуванні джазового співу. Характеристика сучасних напрямків вокального джазу. Іпровізаційні засади блюз-вокалу. Видатні співаки джазу.

Семінарське заняття 1 (для очної та заочної форми навчання по 2 години): Американські естрадні та джазові школи Тема: Джазовий виконавський стиль.

Семінарське заняття 2 (для очної форми навчання 3 години): Американські естрадні та джазові школи Тема: Блюзова виконавська манера.

Тема 5: Методики з естрадного вокалу іноземних педагогів.

Методика Сета Ріггза та її вплив на мистецтво естрадного співу.

Методика Боба Столоффа та основні вправи, розроблені викладачем.
Огляд інших методик викладачів (Хелен Шелен та ін.).
Опанування вправ.

Тема 6: Методики з естрадного вокалу українських педагогів.

Зміст теми передбачає визначення поняття естрадний спів. Виникнення та етапи становлення, перспективи розвитку українського естрадного співу. Відомі українські виконавці естрадного співу та їх манери виконання.

Зміст теми передбачає визначення особливостей методів викладання сучасних вітчизняних педагогів вокалу. Методика постановки голосу Андріанової Н.З., Коробка В.І. та ін.

Розділ 3. Основні питання практичної роботи з учнем.

Тема 7: Завдання першого періоду занять з учнем.

Знайомство з учнем. Уроки з учнями-початківцями. Фоніатричне обстеження. Вивчення професійних даних учня – одне з найважливіших і найскладніших завдань вокально-педагогічної роботи. Основа співацьких даних. Класифікація голосів та визначення типу голосу за рядом ознак. Класифікація співацьких голосів за висотою, запропонована Юссоном та Шенеєм. Установка корпусу, голови та роту під час співу.

Тема 8: Розвиток голосу учня у класі вокалу.

Слух – головний регулятор вокальної функції. Розвиток слуху як основного чинника у вихованні співацького голосу та як основи удосконалення вокальних якостей. Вокальний слух; педагогічні шляхи формування та розвитку вокального слуху учня. Розвиток резонаторних та м'язових відчуттів, що приймають участь у контролі за співом. Розспівування, його роль та місце у вокально-педагогічній методиці. Дві специфічні фази розспівуваної частини уроку: розспівування як розігрів голосового апарату та розспівування як напрацювання техніки голосоутворення та голосоведення, їх методичні відмінності.

Вокальна техніка – продукт психічної діяльності людини. Вокальне тренування як вид співацької роботи у вокально-педагогічній практиці. Комплексне тренування нервового та м'язового апарату вокаліста. Співацькі емоції як фактор, що сприяє напрацюванню вокальної техніки. Вокально-творчий спокій (за М. Микишею). Мінливість форм застосування вокальної техніки відповідно до творчого завдання. Розвиток вокальної техніки як одного з засобів виразності музичного мистецтва.

Вокальна термінологія, її відмітні риси. Використання вокальною педагогікою таких засобів, як образ і емоція, у вокальній термінології.

Взаємодія та взаємозв'язок органів голосоутворення та робота педагога в організації правильного співацького звукоутворення. Вокально-тілесна схема (за Р. Юссоном). Співацька установка. Побудова уроку вокалу. *Основні завдання, що стоять перед вокальним педагогом у процесі формування правильного голосоутворення.*

Основні вокально-педагогічні методи виховання співацького голосу. Розвиток професійного співацького голосу за допомогою різноманітних методів у різних за типами виховання голосу вокально-педагогічних школах. Погляди педагогів та співаків на роль дихання у співі та візуальні спостереження за диханням під час співу. Виховання голосу шляхом контролю за діяльністю дихання. Погляди педагогів та співаків про положення гортані під час співу. Вокально-педагогічні шляхи впливу на положення гортані. Використання різних видів атаки звуку для організації правильного співацького звукоутворення у вокально-педагогічній практиці. Методи виховання регістрової рівності співацького голосу. Практика прикриття. Фонетичний метод виховання голосу – один з основних методів вокальної педагогіки. Виховання співацького голосу за методом резонаторних (вібраційних) відчуттів. Основні принципи резонансного співу (за В. Морозовим). Неоднаковість шляхів контролю за співацьким звукоутворенням та почуття співацької опори. Вокально-педагогічні заходи, що ведуть до опертого голосоутворення.

Способи удосконалення голосу учня-вокаліста.

Значення музичного матеріалу та виховання голосу через вимоги музики. Показ голосом та обов'язкові вимоги до педагога при цьому. М'язові прийоми. Роль слова та пояснення педагога на заняттях. Види музично-педагогічного матеріалу. Вправи як основний засіб придбання співацьких навичок. Вокалізи, їх певне технічне завдання. Художньо-педагогічний матеріал, його аналіз з вокально-технічної сторони під час добору репертуару для учня. Труднощі виконавського характеру, приховані в емоційно-змістовному складі твору.

Репертуар співака. Зв'язок обдарованості учня, його вокально-технічного, музично-артистичного розвитку з підбором репертуару. Робота над репертуаром, її складові частини.

Семінарське заняття (для очної форми навчання 3 години): Розвиток голосу учня у класі вокалу
Тема: Вокальна техніка та основні методи виховання співацького голосу.

Тема 9: Робота над різноманітними видами вокалізації.

Вокально-педагогічна робота над різними видами вокальних рухів – вокалізацією – у класі вокалу. Кантілена та розвиток техніки співу *legato*. Напрацювання вміння техніки співу портаменто та гліссандо. Рухливість співацького голосу, її напрацювання. Про значення колоратури та вокально-педагогічні методи її оволодіння. Трель. Робота над філірковкою звуку. Робота над стаккато. Вокально-педагогічні прийоми, що допомагають в оволодінні технікою співу на *piano*.

Розділ 4. Розвиток вокально-виконавської майстерності учня-вокаліста.

Тема 10: Робота над особливостями техніки співу у мюзиклі та естрадно-джазового вокалу.

Специфічне відношення до тембру голосу у мюзиклі та вокально-педагогічна робота над розвитком можливостей тембру голосу учня у даному жанрі. Напрацювання особливої виконавської манери співу в мюзиклі у учня-вокаліста: музичних прийомів «змитих» початку та кінця музичного номеру, прийому мелодрами – мовлення на музиці.

Значення розвитку грудного регістру у вихованні естрадно-джазового голосу учня-вокаліста. Напрацювання рухливості «зівку» в естрадно-джазовому вокальному виконанні. Робота над оволодінням почуттям «маски» в учня-вокаліста. Вокально-педагогічна робота над оволодінням та по напрацюванню використання різноманітних дихальних прийомів, акцентів та «розхитування звуку» в джазі, техніки форсованого звучання, «опертого» фальцету та вібрато у рок-музиці, ін. Ознайомлення з функціями мікрофону та напрацювання навичок володіння мікрофонною технікою в естрадному вокальному виконавстві. Вокально-педагогічні вправи для розвитку голосу – академічні та типово естрадні та джазові. Робота над оволодінням та розвитком вокально-джазової імпровізації та техніки скет-співу у класі вокалу. Одне з основних педагогічних завдань – визначення індивідуального «вокального» іміджу та стилю учня-вокаліста та робота над відповідним вокально-педагогічним репертуаром.

Тема 11: Робота по виправленню деяких недоліків тембру голосу.

Недоліки тембру, пов'язані з порушенням вібрато. Гортань – місце утворення вібрато. Тремоляція та «качання» звуку; дудкоподібний звук. Вправи, спрямовані на подолання даних дефектів. Форсований голос; вправи для подолання форсування. Горловий, закутий голос та шляхи подолання цих дефектів. В'яле звукоутворення, різке звукоутворення, детонація голосу, характерне ломання звучання голосу при регістровому переході. Вправи, спрямовані на подолання цих голосових дефектів. Класифікація розладів співацьких голосів.

Тема 12: Робота над художнім образом з учнем-вокалістомю.

Теоретичне засвоєння основних законів акторської техніки та практичні заняття під час навчання – необхідні умови для професійного оволодіння спеціальністю «артист-вокаліст».

Використання основних акторських тез та елементів у процесі постановки професійного співацького голосу під час навчання у класі вокалу. Напрацювання елементів вокальної техніки та голосоведення під час роботи вокального педагога з учнем у класі для втілення змісту музичного твору, прояву «життя людського духу».

Основне завдання вокального виконання – розкриття дійсного змісту в музиці. Конструктивна схема побудови вокального твору.

Розвиток виразності через розвиток уяви та багатство інтонацій. Виховання артистизму. Тренування фантазії. Виховання волі. Комплексність педагогічного завдання виховання вокаліста.

Виховання в учня правильного підходу до роботи над художнім твором. «Партитура почуттів» вокального твору. Значення попередньої роботи над твором; емоційна пам'ять. Вокальний твір – органічне злиття слова та музики. Вокально-педагогічна робота з учнем над проникненням до внутрішнього змісту музики та його втіленням у вокально-сценічній дії.

Тема 13: Про самостійну роботу учня-вокаліста.

Одна з проблем вокальної педагогіки – своєчасне залучення учня до самостійної роботи. Прояв самостійної ініціативи та активності учня – одне з важливих завдань педагога. Самостійна робота студента як вид навчальної діяльності. Основні аспекти самостійної роботи. Значення розвинутого самоконтролю для самостійної роботи. Систематичність та системність самостійної роботи учня. Поступове збільшення міри самостійності учня відповідно до періоду навчання. Види самостійної роботи учня-вокаліста: підготовча, тренувальна, контрольна. Методика організації самостійної роботи. Значення педагогічної майстерності для ефективності самостійної роботи учня-вокаліста.

Тема 14: Гігієна та режим учня-вокаліста.

Життєвий режим учня-вокаліста та деякі загальногігієнічні правила.

Значення режиму та дотримування загальногігієнічних правил. Організація каникулярного часу. Загартовування. Простудні захворювання. Шкідливі звички – паління та алкоголь, їх наслідки.

Основні заходи профілактики співацького голосу. Про охорону голосу від перевтомлення. Деякі загальні правила поведінки з голосовим апаратом. Гігієна голосу під час виступів. Хвилювання. Деякі правила боротьби з хвилюванням. Боротьба з форсуванням – один з важливих факторів охорони голосу.

Гігієнічне значення розспівування. Норми співацького навантаження: для початківців, розвинених учнів та для професійних співаків. Розподіл голосового навантаження у студента. Гігієна уроку. Принцип поступовості. Моменти, які сприяють успішній роботі на уроці.

Тема 15: Основні професійні якості вокального педагога.

Завдання, що стоять перед педагогом-вокалістом.

Завдання освіти та завдання виховання. Авторитет педагога. Глибоке вивчення учня. Почуття зацікавленості в учні та почуття відповідальності. Розвиток естетичного світогляду учня. Виховання в учні творчих основ, любові до співу та до самостійної роботи. Розвиток творчої фантазії учня. Педагогічне вміння навчити самостійного підходу до твору та педагогічне вміння навчити потреби постійного удосконалення. Систематична робота над розвитком голосу та над розширенням репертуару є системою педагогічної роботи в класі вокалу. Роль особистості педагога.

Вимоги до вокального педагога. Теоретична підготовка. Поєднання науки та практики. Педагогічний талент. Складність вокально-педагогічної праці – в одночасному формуванні співацького голосу та музично-виконавських якостей учня. Необхідність для вокального педагога самому бути співаком та мати розвинутий вокальний слух. Висока загальна культура та певний комплекс особистих якостей педагога-вокаліста.

VII. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

РОЗДІЛ 1.

Тема 1: Західноєвропейські національні вокальні школи

Семінарське заняття (для заочної форми навчання - 2 години): Тема: Характерні риси італійської, французької національної вокальної школи.

Мета: Поглибити знання з теми про національні вокальні школи.

Питання: Відзначити основні характерні риси вокальних шкіл, що розглядаються і детально їх дослідити.

Самостійна робота (для очної форми – 6 годин; для заочної – 14 годин): Характерні риси та основні методичні принципи італійської та французької національної вокальної школи.

Мета: Вивчити історичний огляд провідних національних вокальних шкіл та їх основні методичні принципи.

Завдання:

1. Визначити характерні риси західноєвропейських національних вокальних шкіл.
2. Проаналізувати відмінності італійської та французької вокальних шкіл.
3. Користуючись літературою з теми, знайти відповіді на такі запитання:
 - Поняття «вокальна школа».
 - Характерні риси та основні методичні принципи старо-італійської школи співу XVIIст.
 - Основні методичні принципи віртуозних шкіл співу Італії XVIIIст.
 - Основні положення сучасної методики виховання співаків в Італії (XXст.).
 - Нові тенденції в методиці виховання співацького голосу у французькій вокальній школі першої половини XXст.

Література: 7, 12.

Тема 3: Українська національна вокальна школа

Семінарське заняття (для очної форми навчання 2 години): Українська національна вокальна школа. Тема: Характерні риси та основні методичні принципи української національної вокальної школи.

Мета: Дізнатись більше інформації про українську національну школу.

Питання: Відзначити характерні риси і методичну основу української національної школи.

Самостійна робота (для очної та заочної форми навчання по 6 годин): Характерні риси та основні методичні принципи української національної вокальної школи.

Мета: Джерела української національної школи співу. Розвиток вокальної практики на Україні. Розвиток української вокальної школи у XXст. Методичні принципи видатних вокальних педагогів, які створили основу для становлення української національної вокальної школи – О. Муравйової, М. Микиші, М. Донець-Тессейр, П. Голубева, О.Благовидової, ін. Основні положення сучасної методики виховання співаків в вищих музичних навчальних закладах України.

Завдання:

1. Джерела української національної школи співу.
2. Формування української національної вокальної школи у другій половині XIXст.
3. Основні принципи та методи виховання співаків провідних вокальних педагогів українських музичних закладів кінця XIX-початку XXст.
2. Основні положення сучасної методики виховання співаків в українських вищих музичних навчальних закладах (XXст.).

Література: 6, 10, 22, 25, 43, 44.

РОЗДІЛ 2.

Тема 4: Американські естрадні та джазові школи

Семінарське заняття 1 (для очної та заочної форми навчання по 2 години): Американські естрадні та джазові школи
Тема: Джазовий виконавський стиль.

Мета: Розширити знання про джазове виконавство.

Питання: Підготувати доповідь про джазовий виконавський стиль з прикладами виконавців.

Семінарське заняття 2 (для очної форми навчання 3 години): Американські естрадні та джазові школи
Тема: Блюзова виконавська манера.

Мета: Розглянути блюзове виконавство та його специфіку.

Питання: Підготувати доповідь про блюзову вокальну специфіку з прикладами виконавців.

Самостійна робота (для очної та заочної форми навчання по 10 годин): Дослідження вокальної джазової та блюзової специфіки.

Мета: Вивчення вокальних методик американських викладачів. Знайомство з джазовими та блюзовими вокальними методиками.

Завдання:

1. Знати основу вокальної джазової школи.
2. Методика вокалу в блюзовому напрямку.

Література: 15, 23, 35, 44, 45.

Тема 5: Методики з естрадного вокалу іноземних педагогів

Самостійна робота (для очної та заочної форми навчання по 4 години): Сучасні іноземні викладачі з естрадного вокалу та їх методики викладання та вправи.

Мета: Ознайомитися з сучасними іноземними вокальними школами в напрямку естрадного вокалу.

Завдання:

1. Вивчити основи методики Сета Ріггза та її вплив на мистецтво естрадного співу.
2. Вивчити характерні риси методики Боба Столоффа та основні вправи, розроблені викладачем.
3. Рогляд інших методик викладачів (Хелен Шелен та ін.).
4. Опанування вправ.

Література: 15, 23, 35, 44, 45.

Тема 6: Методики з естрадного вокалу українських педагогів

Самостійна робота (для очної форми 6 годин, для заочної форми 8 годин): Вивчити сучасні вокальні методики вітчизняних викладачів.

Мета: Ознайомитися з існуючими методиками практикуючих українських викладачів.

Завдання:

1. Знати відомих викладачів естрадного вокалу в Україні Андріанову Н.З., Коробку В.І. та ін.
2. Знати основні принципи їх вокальних шкіл.

Література: 1, 2, 6, 7, 43, 44.

РОЗДІЛ 3.**Тема 7: Завдання першого періоду занять з учнем**

Самостійна робота (для очної форми 8 годин; для заочної форми навчання 10 годин): Вивчення професійних даних учня – одне з найважливіших і найскладніших завдань вокально-педагогічної роботи.

Мета: Знайомство з учнем. Уроки з учнями-початківцями. Основа співацьких даних. Класифікація голосів та визначення типу голосу за рядом ознак. Класифікація співацьких голосів за висотою, запропонована Юссоном та Шенеєм.

Завдання:

1. Основні завдання початкового періоду занять з учнем-вокалістом.
2. Визначення професійних даних учня-вокаліста.
3. Визначення типу голосу учня-вокаліста за рядом ознак.
4. Методика проведення уроку вокалу з учнем-початківцем.

Література: 1, 2, 6, 8, 11, 12, 15, 31, 35, 42, 44, 45.

Тема 8: Розвиток голосу учня у класі вокалу

Семінарське заняття (для очної форми навчання 3 години): Розвиток голосу учня у класі вокалу
Тема: Вокальна техніка та основні методи виховання співацького голосу.

Мета: Вивчити основні етапи роботи з учнем.

Питання: Підготувати доповідь про вокальну техніку та основні методи виховання голосу.

Самостійна робота (для очної форми 6 годин; для заочної форми навчання 10 годин):

Вивчити основні завдання, що стоять перед вокальним педагогом у процесі формування правильного голосоутворення.

Мета: Основні вокально-педагогічні методи виховання співацького голосу.

Завдання:

1. Педагогічні шляхи формування та розвитку вокального слуху як основного регулятора вокальної функції учня.
2. Роль та місце розспівування в методиці навчання співу.
3. Вокальна термінологія, її характерні риси.
4. Виховання співацького голосу за методом дихальних відчуттів.
3. Виховання співацького голосу за методом вібраційних (резонаторних) відчуттів.

Література: 1, 2, 6, 8, 11, 12, 15, 31, 35, 42, 44, 45.

Тема 9: Робота над різноманітними видами вокалізації

Самостійна робота (для очної форми 6 годин; для заочної форми навчання 10 годин):

Вивчити на практиці основні види вокалізації та вміти розспівувати учня.

Мета: Вокальна техніка та основні методи виховання співацького голосу.

Педагогічна робота над вокально-технічними засобами учня в класі вокалу.

Завдання:

1. Вокально-педагогічні шляхи впливу на положення гортані під час співу.
2. Атака звуку як важливий засіб педагогічного впливу на співацьке звукоутворення.
3. Фонетичний метод виховання голосу – один з основних методів вокальної педагогіки.
4. Вокально-педагогічні прийоми, які ведуть до опертого голосоутворення.
5. Педагогічні пояснення та показ як одні з основних способів виховання співацького голосу учня-вокаліста.
4. Роль м'язових прийомів у розвитку голосу учня-вокаліста.
5. Вокально-педагогічні вправи як основний засіб придбання співацьких навичок.
6. Складові аналізу художньо-педагогічного матеріалу – основного засоба виховання співака.
7. Вокально-педагогічна робота з учнем над репертуаром; її складові частини.
8. Вокально-педагогічна робота над різними видами вокалізації у класі вокалу.

Література: 1, 2, 6, 8, 11, 12, 15, 31, 35, 42, 44, 45.

РОЗДІЛ 4.**Тема 10: Робота над особливостями техніки співу у мюзиклі та естрадно-джазового вокалу**

Самостійна робота (для очної форми 6 годин; для заочної форми навчання 10 годин):

Характерні прийоми та специфіка роботи в мюзиклі.

Мета: Вивчення особливостей техніки співу в мюзиклі та основ естрадно-джазового вокалу.

Завдання:

1. Основні вокально-педагогічні методи роботи з учнем над особливостями техніки співу у мюзиклі.
2. Основні вокально-педагогічні методи роботи з учнем над особливостями техніки естрадно-джазового вокалу.

Література: 1, 2, 6, 8, 11, 12, 15, 31, 35, 42, 44, 45.

Тема 11: Робота по виправленню деяких недоліків тембру голосу

Самостійна робота (для очної форми 6 годин; для заочної форми навчання 10 годин): Недоліки тембру, пов'язані з порушенням вібрато. Гортань – місце утворення вібрато. Тремоляція та «качання» звуку; дудкоподібний звук. Вправи, спрямовані на подолання даних дефектів. Форсований голос; вправи для подолання форсування. Горловий, закутий голос та шляхи подолання цих дефектів. В'яле звукоутворення, різке звукоутворення, детонація голосу, характерне ломання звучання голосу при реєстровому переході. Вправи, спрямовані на подолання цих голосових дефектів. Класифікація розладів співацьких голосів.

Мета: Освоїти прийоми для виправлення вокальних недоліків.

Завдання:

1. Вокально-педагогічна робота по виправленню недоліків тембру голосу у класі вокалу.
2. Види недоліків тембру голосу.

Література: 1, 2, 6, 8, 11, 12, 15, 31, 35, 42, 44, 45.

Тема 12: Робота над художнім образом з учнем-вокалістом

Самостійна робота (для очної та заочної форми по 10 годин): Музично-режисерська робота над вокальним твором з учнем.

Мета: Теоретичне засвоєння основних законів акторської техніки та практичні заняття під час навчання – необхідні умови для професійного оволодіння спеціальністю «артист-вокаліст».

Завдання:

1. Основні акторські елементи, що використовуються у вокальній педагогіці.
2. Складові музично-режисерської роботи над вокальним твором у класі вокалу.

Література: 1, 2, 6, 8, 11, 12, 15, 31, 35, 42, 44, 45.

Тема 13: Про самостійну роботу учня-вокаліста

Самостійна робота (для очної форми 4 години; для заочної – 2 години): Самостійна робота студента як вид навчальної діяльності. Основні аспекти самостійної роботи.

Мета: Одна з проблем вокальної педагогіки – своєчасне залучення учня до самостійної роботи. Прояв самостійної ініціативи та активності учня – одне з важливих завдань педагога. Значення розвинутого самоконтролю для самостійної роботи. Систематичність та системність самостійної роботи учня. Поступове збільшення міри самостійності учня відповідно до періоду навчання. Види самостійної роботи учня-вокаліста: підготовча, тренувальна, контрольна. Методика організації самостійної роботи. Значення педагогічної майстерності для ефективності самостійної роботи учня-вокаліста.

Завдання:

1. Основні види самостійної роботи учня-вокаліста.
2. Методика організації самостійної роботи учня-вокаліста.

Література: 1, 2, 6, 8, 11, 12, 15, 31, 35, 42, 44, 45.

Тема 14: Гігієна та режим учня-вокаліста

Самостійна робота (для очної та заочної форми по 1 годині): Основні заходи профілактики співацького голосу. Про охорону голосу від перевтомлення. Деякі загальні правила поведження з голосовим апаратом. Гігієна голосу під час виступів. Хвилювання. Деякі правила боротьби з хвилюванням. Боротьба з форсуванням – один з важливих факторів охорони голосу.

Мета: Життєвий режим учня-вокаліста та деякі загальногігієнічні правила.

Значення режиму та дотримування загальногігієнічних правил. Організація каникулярного часу. Загартовування. Простудні захворювання. Шкідливі звички – паління та алкоголь, їх наслідки.

Завдання:

1. Основні гігієнічні правила поведження з голосовим апаратом вокаліста.
2. Розподіл голосового навантаження в учня та гігієна уроку.

Література: 1, 2, 6, 8, 11, 12, 15, 31, 35, 42, 44, 45.

Тема 15: Основні професійні якості вокального педагога

Самостійна робота (для очної та заочної форми по 1 годині): Завдання, що стоять перед педагогом-вокалістом. Вимоги до вокального педагога. Теоретична підготовка. Поєднання науки та практики. Завдання освіти та завдання виховання. Авторитет педагога. Глибоке вивчення учня. Почуття зацікавленості в учні та почуття відповідальності. Розвиток естетичного світогляду учня. Виховання в учні творчих основ, любові до співу та до самостійної роботи. Розвиток творчої фантазії учня. Педагогічне вміння навчити самостійного підходу до твору та педагогічне вміння навчити потреби постійного удосконалення. Систематична робота над розвитком голосу та над розширенням репертуару є системою педагогічної роботи в класі вокалу. Роль особистості педагога. Необхідність для вокального педагога самому бути співаком та мати розвинутий вокальний слух. Висока загальна культура та певний комплекс особистих якостей педагога-вокаліста.

Мета: Складність вокально-педагогічної праці – в одночасному формуванні співацького голосу та музично-виконавських якостей учня.

Завдання:

1. Основні професійні якості вокального педагога.

Література: 1, 2, 6, 8, 11, 12, 15, 31, 35, 42, 44, 45.

VIII. Методи навчання

Методи навчання, які використовуються під час вивчення дисципліни «Професійно-педагогічні технології в музичній освіті»:

- інформаційно-рецептивний метод (викладення основних положень теорії та методики викладання сольного співу);
- репродуктивний метод (відтворення студентами педагогічних і методичних прийомів, проілюстрованих викладачем);
- метод проблемного викладу (самостійний пошук студентом засобів і способів розв'язання проблемних ситуацій у процесі виконання навчальних і педагогічних завдань);
- ілюстративний (показ викладачем вокально-виконавських методів і прийомів);
- дослідницько-творчий метод (створення студентами оригінальних варіантів інтерпретації вокальних вправ і вокальних творів; нестандартний підхід до розв'язання педагогічних ситуацій; опанування навичок педагогічної імпровізації).

Лекції, семінарські заняття, дискусії, кейси, робота в малих групах, самостійна робота, робота з Інтернет-ресурсами.

IX. Методи контролю

Форма підсумкового контролю успішності навчання — 3-й сем - екзамен. Передбачено рубіжні етапи контролю у формі усного опитування, тестування, оцінки якості виконання завдань самостійної роботи здобувачів тощо.

Х. Розподіл балів, які отримують магістри

Розд.1-4 Теми 1-15	підсум. контр. екзамен	сума
60%	40%	100%
(3-й сем.)	екзам. сесія	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

XI. Методичне забезпечення

Робоча програма, силабус, кейс, навчальний контент, НМК дисципліни в гугл-класі, інтернет-ресурси.

XII. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ**КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ**

1. Характерні риси та основні методичні принципи староіталійської школи співу XVIIст.
2. Основні методичні принципи віртуозних шкіл співу Італії XVIIIст.
3. Основні положення сучасної методики виховання співаків в Італії (XXст.).
4. Нові тенденції в методиці виховання співацького голосу у французькій вокальній школі першої половини XXст.
5. Роль Р. Вагнера у формуванні та становленні німецької національної школи співу.
6. Джерела української національної школи співу.
7. Формування української національної вокальної школи у другій половині XIXст.
8. Основні принципи та методи виховання співаків провідних вокальних педагогів українських музичних закладів кінця XIX-початку XXст.
9. Основні положення сучасної методики виховання співаків в українських вищих музичних навчальних закладах (XXст.).
10. Основні завдання початкового періоду занять з учнем-вокалістом.

11. Визначення професійних даних учня-вокаліста.
12. Визначення типу голосу учня-вокаліста за рядом ознак.
13. Методика проведення уроку вокалу з учнем-початківцем.
14. Педагогічні шляхи формування та розвитку вокального слуху як основного регулятора вокальної функції учня.
15. Роль та місце розспівування в методиці навчання співу.
16. Вокальна термінологія, її характерні риси.
17. Виховання співацького голосу за методом дихальних відчуттів.
18. Виховання співацького голосу за методом вібраційних (резонаторних) відчуттів.
19. Вокально-педагогічні шляхи впливу на положення гортані під час співу.
20. Атака звуку як важливий засіб педагогічного впливу на співацьке звукоутворення.
21. Фонетичний метод виховання голосу – один з основних методів вокальної педагогіки.
22. Вокально-педагогічні прийоми, які ведуть до оперного голосоутворення.
23. Педагогічні пояснення та показ як одні з основних способів виховання співацького голосу учня-вокаліста.
24. Роль м'язових прийомів у розвитку голосу учня-вокаліста.
25. Вокально-педагогічні вправи як основний засіб придбання співацьких навичок.
26. Складові аналізу художньо-педагогічного матеріалу – основного засоба виховання співака.
27. Вокально-педагогічна робота з учнем над репертуаром; її складові частини.
28. Вокально-педагогічна робота над різними видами вокалізації у класі вокалу.
29. Основні вокально-педагогічні методи роботи з учнем над особливостями техніки співу у мюзиклі.
30. Основні вокально-педагогічні методи роботи з учнем над особливостями техніки естрадно-джазового вокалу.
31. Вокально-педагогічна робота по виправленню недоліків тембру голосу у класі вокалу.
32. Основні види самостійної роботи учня-вокаліста.
33. Методика організації самостійної роботи учня-вокаліста.
34. Основні гігієнічні правила поводження з голосовим апаратом вокаліста.
35. Розподіл голосового навантаження в учня та гігієна уроку.
36. Основні професійні якості вокального педагога.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ №1 З КУРСУ

«ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ»

1. Вокальна школа – це:
 - а) система вокально-виконавських принципів і педагогічних методів, яка формується в музичній культурі народів різних країн;
 - б) музичний навчальний заклад;
 - в) досконалість володіння технічними можливостями голосу.
2. Першою за часом формування європейською вокальною школою була:
 - а) французька;
 - б) італійська;
 - в) німецька.
3. *Stile rappresentativo* – це:
 - а) стиль італійської опери початку XVII століття, заснований на драматичному виразному сольному співі;

- б) старовинна назва комічного вокального попури;
 - в) стиль співу, що сформувався в Італії у середині XVII століття і панував до першої половини XIX століття.
4. Основною рисою Великої Болонської школи співу була:
- а) декламаційність голосоведення;
 - б) інструментальність голосоведення;
 - в) віртуозність голосоведення.
5. Методичний принцип «школа співу – це школа дихання» визначив:
- а) М. Гарсія-син;
 - б) Ф. Ламперті;
 - в) Ю. Штокгаузен.
6. Бельканто – це:
- а) стиль співу, характерний для італійського вокального мистецтва середини XVII – першої половини XIXст.;
 - б) мелодичні прикраси у вокальній музиці, що мають віртуозний характер;
 - в) спосіб формування високих звуків.
7. Ларінгоскоп був винайдений:
- а) М. Гарсія-батьком;
 - б) Ж.-Л. Дюпре;
 - в) М. Гарсія-сином.
8. Реформа Ж.-Л. Дюпре полягає у:
- а) винайденні ларінгоскопу;
 - б) заснуванні «школи примарного тону»;
 - в) введенні у вокально-педагогічну практику змішаного регістру і прикриття верхньої частини діапазону чоловічого голосу.
9. Вокально-педагогічну методику, основними принципами якої і сьогодні користуються співаки і педагоги різних країн, створив:
- а) М. Гарсія-син;
 - б) Р. Юссон;
 - в) Дж. Каччині.
10. Основною ознакою німецької національної вокальної школи є:
- а) кантилена;
 - б) інструментальний характер звучання співацького голосу;
 - в) імпровізаційність голосоведення.
11. Головна ідея вокально-педагогічного методу Ф. Шмітта полягає у:
- а) пошуці правильного тону, механізм утворення якого повинен бути використаний на всьому діапазоні голосу;
 - б) грудодіафрагматичному типі дихання;
 - в) направленості звуку у зону перенісся та лобних пазух.
12. Метод, що містить у собі синтез італійської та французької вокальних шкіл з урахуванням фонетики німецької мови, належить:
- а) Ф. Зібєру;
 - б) Ю. Гею;
 - в) Ю. Штокгаузену.
13. Основами української національної вокальної школи є художні риси, що сформувалися:

- а) у народному співі;
- б) у церковній вокальній культурі;
- в) у вокалізації голосних *a, e, i* з використанням різкої зміни головного і грудного звучання без міксту на широких інтервалах.

14. Першим, хто прагнув поставити українську вокальну педагогіку на наукову основу, був:

- а) М. Лисенко;
- б) О. Мишуга;
- в) Д. Євтушенко.

15. Видатним педагогом української національної вокальної школи, що виховала понад 400 співаків та педагогів, була:

- а) М. Алексєєва-Юневич;
- б) О. Муравйова;
- в) Ю. Рейдер.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ №2 З КУРСУ

«ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ»

1. Система індивідуального навчання співу, що спирається на багаті виконавські традиції, досвід видатних педагогів та майстрів вокального мистецтва – це:

- а) вокальна педагогіка;
- б) вокальне мистецтво;
- в) вокальна техніка.

2. Тривалість занять з учнем-початківцем не повинна, в середньому, перевищувати:

- а) 5-10 хвилин;
- б) 20-25 хвилин;
- в) 40-45 хвилин.

3. Типовий діапазон чоловічого голосу до малої октави – до 2-ї октави притаманний:

- а) баритону;
- б) басу;
- в) тенору.

4. Теситура – це:

- а) звуковисотне розміщення мелодії по відношенню до діапазону конкретного голосу, з урахування гранично низьких та високих звуків голосу;
- б) звуковисотне розміщення перехідних звуків по відношенню до діапазону даного голосу;
- в) звуковисотне розміщення мелодії по відношенню до діапазону конкретного голосу, без урахування гранично низьких та високих звуків голосу.

5. Типовий діапазон жіночого голосу ля малої октави – ля (сі) 2-ї октави притаманний:

- а) сопрано;
- б) меццо-сопрано;
- в) контральто.

6. Головним регулятором вокальної функції є:

- а) ритм;
- б) слух;
- в) зір.

7. Розспівування співака призначене для:

- а) розігріву голосового апарату;

- б) напрацювання техніки голосоутворення та голосоведення;
- в) розвитку суб'єктивного читання назв нот.

8. Імпеданс – це:

- а) термін, що використовується у вокальному мистецтві для характеристики стійкого, правильно сформованого звуку і манери голосоутворення;
- б) зворотний акустичний опір, який зазнають голосові зв'язки з боку ротоглоточного каналу;
- в) посилення звуку у зовнішнє середовище.

9. Резонатори у співаків розрізняють на:

- а) верхній;
- б) середній;
- в) нижній.

10. Ряд звуків голосу, які видобуваються однаковим способом і однорідні за тембром – це:

- а) діапазон співацького голосу;
- б) обертони співацького голосу;
- в) регістр співацького голосу.

11. Атака у вокальній методиці означає:

- а) роботу органів мовлення, що необхідна для утворення звуків;
- б) початок звуку;
- в) ясність промовляння тексту.

12. Прикриття звуку – це:

- а) вокальний прийом поступового зменшення або збільшення сили звуку на витриманій ноті;
- б) вокальний прийом, який застосовують при формуванні верхньої частини діапазону голосу вище перехідних звуків;
- в) виконавський прийом, що полягає у ковзному переході від одного звуку мелодії до іншого.

13. Одним з основних факторів голосоутворення, енергетичним джерелом голосу є:

- а) артикуляція;
- б) вокалізація;
- в) дихання.

14. Польотність співацького голосу залежить від наявності:

- а) високої співацької форманти;
- б) високої амплітуди голосу;
- в) грудного резонування.

15. Фонетичний метод виховання співацького голосу – це:

- а) метод впливу на голосоутворення за допомогою видів атак звуку;
- б) метод впливу на голосоутворення за допомогою використання окремих звуків мови та складів;
- в) метод впливу на голосоутворення за допомогою використання вібраційних відчуттів.

16. Відчуття співацької опори є:

- а) природженим відчуттям;
- б) об'єктивним відчуттям, що розвивається у процесі освоєння вокальної техніки;
- в) суб'єктивним відчуттям, що розвивається у процесі освоєння вокальної техніки.

17. Позиція звуку – це термін вокальної педагогіки, який:

- а) характеризує зворотний акустичний опір, який зазнають голосові зв'язки з боку ротоглоточного каналу;
- б) виявляє суб'єктивне відображення у відчуттях якості звучання голосу;
- в) означає перехід голосового апарату від дихального до співацького стану.

18. Вокалізація – це:

- а) спів на голосних звуках або складах;
- б) додержання співаком визначеного співацького режиму;
- в) співуче, зв'язне виконання мелодії, побудоване на техніці *legato*.

1. Процес утворення звука голосу називається:

- а) мецца воче;
- б) бельканто;
- в) фонація.

2. Кантилена – це:

- а) техніка співу при швидкому темпі;
- б) ковзний перехід від одного звуку мелодії до іншого;
- в) вид звуковедення, побудований на техніці *legato*.

21. Вокальний прийом поступового зменшення або збільшення сили звуку на витриманій ноті – це:

- а) філірування;
- б) вокальність;
- в) форсування.

22. Здатністю голосу виконувати складні мелодичні прикраси є:

- а) кантилена;
- б) колоратура;
- в) монодія.

23. Форманта – це:

- а) група підсилених обертонів, які формують специфічний тембр голосу або музичного інструмента;
- б) одночасне звучання двох або декількох звуків однієї висоти;
- в) періодична зміна звуку за висотою, силою, тембром.

24. Звуки, що знаходяться на межі натуральних регістрів голосу, називаються:

- а) обертони;
- б) гармоніки;
- в) перехідні.

25. Постановка голосу – це:

- а) емоційно-образне розкриття змісту музики засобами співацького голосу;
- б) процес розвитку у голосі якостей, необхідних для його професійного використання;
- в) термін вокальної педагогіки, який виявляє суб'єктивне відображення у відчуттях якості звучання голосу.

КОНТРОЛЬНІ ПІДСУМКОВІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Зробити виконавчо-педагогічний аналіз вокального твору.
2. Устрій голосового апарату та основні властивості співацького голосу.
3. Маєстро Барра та його вокальна методика (продемонструвати вправи з цієї методики).
4. Види вокальної атаки звуку та їх застосування.

5. Регістри та їх згладження. Продемонструвати вправи для згладження регістрів.
6. Вокальні прийоми звуковідтворення, які застосовуються в екстремальних музичних напрямках рок-музики.
7. Розвиток техніки дихання через рухому активність, економне розподілення дихання. Продемонструвати вправи.
8. Підготовка учня до концертного виступу.
9. Робота над виконавською манерою, розвиток відчуття стилю.
10. Фонопедичний метод розвитку голосу.
11. Розвиток діапазону голосу. Перехідні ноти діапазону. Продемонструвати вправи на згладження регістрів.
12. Гігієна голосу (режим, форсування).
13. Спів у мовній позиції за методикою Сета Ріггса. Продемонструвати вправи з цієї методики.
14. Вокальне виховання дітей (методи роботи, вікові особливості дитячих голосів).
15. Роль резонаторів у вокалі. Продемонструвати вправи для пробудження голосових резонаторів.
16. Динаміка голосу та її розвиток.
17. Методика скет імпровізації Боба Столова.
18. Класифікація вокальних голосів за типами.
19. Діапазон для різних типів голосу. Продемонструвати вправи, що сприяють розвитку діапазону.
20. Сутність опори звуку (типи дихання, робота над співом на опорі).
21. Продемонструвати вправи на вирівнювання гласних звуків.
22. В чому полягає відмінність естрадного вокалу від академічного та народного?
23. Роль дикції у вокалі. Продемонструвати вправи для розвитку дикції.
24. Основні елементи голосової техніки в естрадно-джазовій музиці.
25. Продемонструвати вокальні вправи для розвитку техніки legato та staccato.
26. Побудова уроку естрадного вокалу. Робота над репертуаром. Створення художнього сценічного образу.
27. Робота над звуковими відтінками (філіровка звуку, вібрато). Продемонструвати з допомогою вправ.
28. Робота над створенням художнього сценічного образу.
29. Робота над постановкою голосу. Розвиток різних видів вокалізації. Продемонструвати вправи.

Індивідуальні завдання

Реферати на теми:

1. Естрадні та джазові вокальні школи США.
2. Естрадні та джазові вокальні школи світу.
3. Естрадні та джазові вокальні школи України.

ХІІІ. Список рекомендованої літератури

Основна

1. Антонюк Валентина. Вокальна педагогіка (сольний спів): Підручник. К. : ЗАТ “Віпол”, 2007. 174 с.
2. Бокоч В. А. До проблеми методики навчання естрадного вокалу / В. А. Бокоч, Л. І. Кузьменко-Присяжна, Л. В. Остапенко. Молодий вчений. № 8(48). 2017. С. 31–34.
3. Ван Чень. Методика формування виконавського артистизму студентів магістратури в процесі вокально-фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання / Ван Чень: національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2017. 244 с.
4. Вовкун В. В. Мистецтво режисури масових видовищ: підручник / Василь Володимирович Вовкун. К. : НаккіМ, 2015. 356 с.
5. Гмиріна С. В. Постановка концертного номера як засіб фахової підготовки студента-вокаліста / С.В. Гмиріна // Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі. 2017. № 2. С. 136–140. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/maed_2017_2_26
6. Гнидь Б. Виконавські школи України: Кафедра сольного співу НМАУ ім. П. І. Чайковського (1971-2001) / Б. Гнидь. К. : НМАУ, 2002. 96с.
7. Гнидь Б. Історія вокального мистецтва / Б. Гнидь. К. : НМАУ, 1997. 320с.
8. Голубєв П. Поради молодим педагогам-вокалістам / П. Голубєв. К.: Муз. Україна, 1983. 62с.
9. Горобець В. П. Проблемні аспекти вокального виконавства в естрадній та академічній манері. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С.501–504.
10. Грищенко Ю. В. Розвиток професійної вокальної освіти в Україні (кінець ХІХ – початок ХХ століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук :13.00.04 / Національна акад. пед наук України, інст. пед. освіти і освіти дорослих. Київ, 2011. 22 с.
11. Євтушенко Д. Роздуми про голос / Д. Євтушенко. К. : Муз. Україна, 1979. 92с.
12. Євтушенко Д. Питання вокальної педагогіки: Історія, теорія, практика / Д. Євтушенко, М. Михайлов-Сидоров. К.: Мистецтво, 1963. 340с.
13. Золотарьова О. І. Усі уроки музичного мистецтва. Харків : Основа, 2012. 254с.
14. Кушка Я. С. Методика навчання співу : посіб. з основ вокальної майстерності. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2010. 288 с.
15. Манько С. Б. Естрадна музика та мюзикл / С. Б. Манько. Культура та інформаційне суспільство ХХІ ст. : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 18-19 квіт. 2013 р. / Харків. держ акад. культури ; за заг. ред. В. М. Шейка. Харків, 2013. С. 176.
16. Манько С. Б. Жанрова модель мюзиклу / С. Б. Манько. Культура та інформаційне суспільство ХХІ ст. : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 24–25 квіт. 2014 р. / Харків. держ. акад. культури ; за заг. ред. В. М. Шейка та ін. Харків, 2014. С. 124-125.
17. Манько С. Б. Іноземний мюзикл: мовна проблема / С. Б. Манько. Мова в контексті культури і міжкультурної комунікації: матеріали VIII наук.-практ. конф. 25–26 квіт. 2012 р. Луганськ : Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. 2012. С. 41–42.
18. Манько С. Б. Історія розвитку мюзиклу в першоджерелах та публікаціях / С. Б. Манько. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. Харків, 2014. №1. С. 43–46.
19. Манько С. Б. Мюзикл і рок-опера в українському соціокультурному просторі / С. Б. Манько. Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ акад. культури ; за заг. ред. В. М. Шейка. Харків, 2012. Вип 39. С. 268–276.
20. Манько С. Б. Мюзикл та рок-опера в українській культурі ХХІ ст. / С. Б. Манько. Х Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва на тему: «Українська культура: виклики сьогодення» : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 31 травня – 1 червня 2012 р. / Нац. акад. кер. кад. культури і мистецтв ; за ред. С. М. Садовенко. Київ, 2012. С. 181–182.
21. Манько С. Б. Мюзикл та шоу-бізнес / С. Б. Манько. Молодь України в контексті міжкультурної комунікації : матеріали ІХ всеукр. студ. наук.-практ. конф. 5 квіт. 2012 р. / Дніпропетровський ун-т ім. Альфреда Нобеля. Дніпропетровськ, 2012. С. 100–101.

22. Манько С. Б. Розвиток україномовних мюзиклів та рок-опер / С. Б. Манько. Молодь: освіта, наука, духовність : матеріали ІХ всеукр. наук. конф. студ. і молодих вчених 4–5 квіт. 2012 р. Київ : Ун-т «Україна», 2012. Ч. 2. С. 55–57.
23. Манько С. Б. Специфіка артистичної діяльності в процесі репрезентації на вітчизняній сцені мюзиклу та рок-опери / С. Б. Манько. Аркадія. 2012. № 3. (34) С. 55–59.
24. Манько С. Б. Специфіка мюзиклу та підготовка естрадного співака / С. Б. Манько. Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конф. 22–23 листоп. 2012 р. / Харків. держ. акад. культури ; відп. за вип. Н. М. Кушнарєнко. Харків, 2012. С. 337–339.
25. Манько С. Б. Сучасний музичний театр та підготовка виконавських кадрів / С. Б. Манько. Вісн. Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. (Мистецтвознавство) / за ред. В. Я. Даниленка. Харків, 2012. №9. С. 161–164.
26. Манько С. Б. Творчість С. Бедусєнка та сучасний музичний театр України / С. Б. Манько // Культура і сучасність. 2012. №2. С. 140–144.
27. Мельник, М.М. Професійні якості режисера як фахівця сценічних мистецтв. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2012. № 2. С. 126-130.
28. Мельник, М. М. Сольний концерт - популярна форма сучасної естради. Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство. Тернопіль, 2017. № 2 (Вип. 37). С. 153-159.
29. Можайкіна Н. С. Методика викладання вокалу : навчально-методичний комплекс (народний спів) / Н. С. Можайкіна. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. 80 с.
30. Мурзай Г. М. Методика викладання вокалу : навч.-метод. посіб. для магістрантів спец. „Музична педагогіка і виховання” / Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. Луганськ : ЛНУ, 2010. 178 с.
31. Овчарєнко Н. А. Навчально-методичний комплекс з курсу «Методика постановки голосу». Кривий Ріг, 2010. 36 с.
32. Олена Коляденко – режисер-постановник номера Марії Яремчук на «Євробаченні–2014». UA Перший. (2014). Вилучено з <https://tv.suspilne.media/news/channel/55069>
33. Откидач В. М. Складові творчості естрадного співака (частина перша) / В. М. Откидач. Вісник ХДАДМ «дизайн-освіта в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку та євроінтеграція». № 4. 2011. С. 204–208.
34. Поплавський М.М. Менеджер шоу-бізнесу: підручник / Михайло Михайлович Поплавський. К., 1999. 560 с.
35. Рось З. П. Особливості роботи з розвитку вокально-виконавської техніки естрадно-джазових співаків: навчальний посібник з методичними рекомендаціями / Зоряна Петрівна Рось. Івано-Франківськ : “СІМІК”, 2019. с. 66.
36. Семененко І.В., Іваненко М.В., Павлюкова Г.В. Концертний виступ в контексті виконавської діяльності вокаліста. «Молодий вчений» • № 11 (51). листопад, 2017 р. Київський національний університет культури і мистецтв. -С. 652-655.
37. Фоломєєва Н. Значення використання сучасних методичних засобів у процесі фахової підготовки вчителя музичного мистецтва / Н. Фоломєєва // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 4. С. 370-380. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_4_52.
38. Фоломєєва Н. А. Значення кавер-версій в контексті виконавської інтерпретації сучасних вокальних творів у процесі фахової підготовки студентів у класі естрадного вокалу / Н. А. Фоломєєва // Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 170. С. 127-131. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_170_29
39. Фоломєєва Н. А. Фахова підготовка студентів до сценічно-виконавської діяльності в класі естрадного співу / Н. А. Фоломєєва // Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2017. Вип. 13. С. 93-98. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2017_13_19
40. Ханас, О. (2021). Від Пономарьова до Go_A: хто з виконавців представляв Україну на "Євробаченні". Фокус. Вилучено з <https://focus.ua/uk/lifestyle/482844>

41. Хлистун О. С. Режисура української пісенної естради: стратегії творчості / Олена Сергіївна Хлистун // Вісник КнукіМ. Серія: Мистецтвознавство. 2015. вип. 33. С. 160–165.
42. Хоменко А. Б. Коробка В. І., Крутько Н. В., Курсон В. М. Постановка голосу : навч.-метод. посібник для студентів вищих навчальних закладів і вчителів музики шкіл різного типу. Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2011. С.113.
43. Цуркан Л. Історія вокального мистецтва України (програма для вокальних факультетів музичних вузів). Київ, 2002р.97 с.
44. Шевченко Н. С. Синтез співацьких манер в українській музиці кінця XX – початку XXI століть : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Одес. нац. муз. акад. імені А. В. Нежданової. Одеса, 2015. 16 с.
45. Шкуляр О. Д. Голос людини та вокальна робота з ним : монографія . у 2 ч. Ч. 1 / О. Д. Шкуляр, та ін. Івано-Франківськ : ПНУ імені В. Стефаника, 2010. 351 с.

Додаткові джерела

46. Музична естрада: Словник / Укладач В. М. Откидач. Х.: Видавець І. В. Якубенко, 2004. 445с.

Інформаційні ресурси

1. Інтернет ресурси, відеозаписи тощо.

Повнотекстові електронні бібліотеки

1. Харківська державна академія культури: <http://c.ac.kharkov.ua>;
2. Національна бібліотека України В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>;
3. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка: <http://www.korolenko.kharkov.com>;
4. Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого: <http://www.nplu.org>.

Навчальне видання

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності
025 «Музичне мистецтво»,
ОП «Естрадний спів»

Укладач:

Манько Світлана Борисівна, кандидат мистецтвознавства, зав. кафедри естрадного співу ХДАК

Комп'ютерний набір С. Б. Манько

Комп'ютерна верстка С. Б. Манько

Друкується в авторській редакції

План 2023

Підписано до друку _____ 2023 р. Формат 60x84/16

Папір для мн. ап. Друк ризограф

Ум. друк. арк. ____ Тираж 100. Зам № _____

ХДАК, 61057, Харків -57, Бурсацький узвіз, 4

Надруковано в лаб. множ. техніки ХДАК